

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)

М. В. Афанасьєв

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Банківська справа

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

вибіркова
українська

Завідувач кафедри банківської
справи і фінансових послуг

Колодізєв О.М.

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри банківської справи і фінансових послуг.
Протокол № 2 від 12.09.2019 р.

Розробник:

Смоляк В.А., к.е.н., доц. кафедри банківської справи і фінансових послуг.

**Аркуш оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни.

Інтеграція економіки України у світову економіку сприяє кількісному та якісному розширенню міжнародних економічних зв'язків України, що робить дедалі актуальнішими проблеми валютного регулювання та контролю, мінімізації валютних ризиків, використання різноманітних форм міжнародних розрахунків.

Основними суб'єктами міжнародних розрахунків є експортери та імпортери, а також банки, що їх обслуговують. Банки приймають активну участь в обслуговуванні зовнішньоекономічних операцій: на вимогу клієнтів, а також для власних потреб купують або продають іноземні валюти, здійснюють міжнародні розрахунки та фінансування експортно-імпортних угод. У результаті вивчення дисципліни "Валютне регулювання" студент має отримати глибокі знання з теорії та практики здійснення міжнародних розрахунків, операцій на валютному ринку, кредитування експортерів та імпортерів, управління валютними ризиками.

Питання, пов'язані з вивченням технології здійснення міжнародних розрахунків і валютних операцій, форм і засобів розрахунків, платіжних інструментів, документів і умов постачання в зовнішньоторговельних операціях, особливостей організації міжнародного кредитування, банківських гарантій і поручництва, методів управління ризиками, притаманними міжнародній торгівлі, є важливими для майбутніх фахівців.

Приступаючи до вивчення дисципліни «Валютне регулювання» студент має ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, змістом та обсягом кожного з навчальних модулів, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань, методикою оцінювання навчальної роботи.

Навчальна дисципліна «Валютне регулювання» є вибірковою та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Банківська справа».

Мета навчальної дисципліни:

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у студентів знань з теоретичних основ, методичних підходів, а також практичних навичок щодо принципів, прийомів і методів організації валютного регулювання при здійсненні міжнародних розрахунків і валютних операцій.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

засвоїти основні принципи та правила здійснення міжнародних розрахунків і валютних операцій в установах банків;

навчитися відкривати та обслуговувати рахунки у іноземній валюті;

навчитися оформлювати та аналізувати зовнішньоекономічні контракти;

орієнтуватися у документах, що супроводжують міжнародні розрахунки;

оволодіти навичками роботи з документами в процесі здійснення міжнародних розрахунків і валютних операцій;

набути реалізаційних здатностей оформлення міжнародних розрахунків клієнтів банку та власних розрахунків банківської установи;

навчитися здійснювати документарні форми розрахунків;

уміти аналізувати способи фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Об'єктом навчальної дисципліни є процес здійснення валютного регулювання при здійсненні міжнародних розрахунків і валютних операцій.

Предметом навчальної дисципліни є економічні, організаційні, правові питання, що виникають у процесі міжнародних розрахунків і валютних операцій.

Курс	3	
Семестр	5	
Кількість кредитів ECTS	4	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	30
	семінарські, практичні	30
	лабораторні	–
Самостійна робота	60	
Форма підсумкового контролю	залік	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Гроші і кредит	Аналіз банківської діяльності
Фінанси	Безпека банківського бізнесу
Банківська справа	Інвестиційне кредитування
Основи фінансової грамотності	Фінансовий ринок

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність аналізувати функціонування та прогнозувати розвиток валютних ринків	Визначати особливості та види валютних операцій, особливості міжнародних розрахунків. Контролювати дотримання вимог валютного законодавства в процесі здійснення різноманітних валютних операцій
Здатність аналізувати валютно-фінансові умови та оцінювати ризики міжнародних розрахунків	Аналізувати валютно-фінансові умови та оцінювати ризики міжнародних розрахунків
Здатність обслуговувати валютні рахунки клієнтів	Ідентифікувати клієнтів банку. Відкривати рахунки клієнтам банку. Консультувати клієнтів щодо операцій з валютними рахунками
Здатність аналізувати та оформляти документи у зовнішньоторговельних операціях	Уміти аналізувати зовнішньоекономічний контракт. Уміти обирати відповідно до умов контракту умови постачань товарів при міжнародних перевезеннях
Здатність обирати відповідно до ситуації спосіб платежу у міжнародних розрахунках	Уміти виконувати авансові та інші види розрахунків з використанням банківського переказу. Уміти виконувати розрахунки з використанням чеку, векселя, платіжних карток
Здатність проводити документарні розрахунки	Оформляти документарне інкасо. Здійснювати обслуговування документарного інкасо. Оформляти заявку на відкриття акредитиву та застосовувати правила розрахунків ним
Здатність супроводжувати міжнародні розрахунки гарантіями і поручництвом	Оформляти поручництво. Оформляти гарантії банку. Розраховувати винагороду банку за гарантію
Здатність фінансувати міжнародні розрахунки і валютні операції клієнтів	Визначати умови фінансування зовнішньоекономічних операцій клієнтів. Супроводжувати міжнародні кредитні операції. Оформляти форфейтингові угоди та угоди фінансового лізингу

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи валютних відносин і міжнародних розрахунків

Тема 1. Валютні відносини та операції як сфера здійснення міжнародних розрахунків

1. Сутність і співвідношення понять "міжнародні розрахунки" та "валютні операції".

Визначення сутності міжнародних розрахунків. Визначення сутності валютних операцій. Законодавче регулювання міжнародних розрахунків і валютних операцій. Зв'язок міжнародних розрахунків з валютними операціями в банківській практиці.

2. Основи організації валютних відносин в Україні.

Сутність і функції валютного ринку. Основні суб'єкти валютного ринку та їх функції: уповноважені банки; уповноважені фінансові установи, Національний банк України. Нормативно-правове забезпечення і особливості функціонування валютного ринку України.

3. Сутність та види валютних операцій.

Поточні торговельні і неторговельні валютні операції. Перелік операцій, що пов'язані з рухом капіталу, та особливості їх здійснення в Україні. Валютні угоди з негайною поставкою: сутність і механізм проведення. Строкові валютні операції. Форвардні угоди. Поняття і види валютних опціонів. Валютні ф'ючерси. Поняття і класифікація угод своп. Валютний арбітраж.

Тема 2. Валютно-фінансові умови та ризики міжнародних розрахунків

1. Валютно-фінансові умови міжнародних розрахунків.

Фактори, які здійснюють вплив на міжнародні розрахунки. Платіжний баланс країни як консолідований звіт з міжнародних платежів. Структура міжнародних розрахунків України. Умови оплати за міжнародними торговельними операціями. Валюта ціни, валюта платежу, форми розрахунків. Пошук прийняттого виду платежу в експортно-імпортних операціях.

2. Ризики міжнародних розрахунків.

Класифікація ризиків, що виникають у процесі міжнародного товарообміну: ризик країни, банківський, валютний, ризик контрагента. Ризики ділових партнерів у зовнішній торгівлі. Можливі шляхи запобігання ризикам.

Тема 3. Валютні рахунки в міжнародних розрахунках.

1. Банківські кореспондентські рахунки.

Установлення кореспондентських відносин між банками. Міжнародний кореспондентський договір. Порядок відкриття та механізм функціонування рахунків типу НОСТРО, ЛОРО банків. Функції контролю за здійсненням операцій через кореспондентські рахунки банків в іноземній валюті та банків-нерезидентів у гривнях.

2. Порядок відкриття та використання рахунків в іноземній валюті в Україні.

Вимоги НБУ щодо відкриття, ведення закриття рахунків в іноземній валюті. Порядок проведення операцій банків з розрахунково-касового обслуговування клієнтів в іноземній валюті.

3. Порядок відкриття та використання рахунків за межами України.

Особливості відкриття та використання рахунків в іноземній валюті за межами України. Порядок ліцензування операцій за межами України.

Тема 4. Документи в зовнішньоторговельних операціях та умови постачань.

1. Характеристика зовнішньоекономічного контракту.

Типова структура зовнішньоекономічного контракту. Валютно-фінансові і платіжні умови зовнішньоекономічних угод. Валюта ціни, валюта платежу. Базисні умови поставки Інкотермс. Обов'язки покупця та продавця за різних умов поставки.

2. Види документів при міжнародних постачаннях.

Види документів, які використовують при міжнародних постачаннях: комерційні, транспортні, страхові, офіційні, фінансові.

3. Угоди на міжбанківському валютному ринку.

Порядок та умови торгівлі іноземною валютою в Україні. Правила функціонування Системи підтвердження угод на міжбанківському валютному ринку України. Правила перерахування (зарахування) коштів за окремими операціями з іноземною валютою і банківськими металами. Купівля валюти на Міжбанківській валютній біржі України для здійснення міжнародних розрахунків.

Змістовий модуль 2.

Способи платежів і форми розрахунків

Тема 5. Способи платежів у міжнародних розрахунках.

1. Авансові платежі і розрахунки між сторонами за відкритим рахунком.

Засоби здійснення міжнародних платежів. Аванс як найбільш вигідна форма платежів для експортера. Товарна та грошова форми авансу. Особливості розрахунків через відкритий рахунок. Здійснення платежів з використанням банківського переказу.

2. Платежі з використанням чеків, платіжних карток та векселів.

Використання чеків у розрахунках торговельного і неторговельного характеру. Види чеків: на пред'явника, іменний, ордерний. Строк дії та строк обороту чеків. Розрахунки за допомогою платіжних карток. Використання векселів в міжнародних розрахунках. Види векселів, функції індосаменту. Особливості операцій банків з векселями.

3. Способи здійснення міжнародних платежів.

Способи здійснення міжнародних платежів, платежі через міжбанківські системи комунікацій. Особливості системи комунікацій СБІФТ. Обслуговування банками фізичних осіб з переказу коштів за кордон здійснюється за допомогою спеціальних платіжних систем, таких як Western Union та MoneyGram. Розвиток внутрішньодержавних банківських та небанківських платіжних систем в Україні.

Тема 6. Документарні форми розрахунків.

1. Міжнародні розрахунки за допомогою інкасо.

Особливості документарних форм розрахунків. Сутність і особливості міжнародного інкасо. Механізм використання двох варіантів інструкцій: документи проти платежу (D/P), документи проти акцепту (D/A). Сторони-учасники документарного інкасо. Оформлення інкасового доручення в банку. Проблеми, переваги та недоліки інкасової форми розрахунків.

2. Міжнародні розрахунки за допомогою акредитиву.

Сутність і особливості міжнародного акредитиву. Види акредитивів. Сторони-учасники документарного акредитиву. Процедура здійснення акредитивної операції. Зміна умов, анулювання і закриття акредитивів. Особливості використання акредитивів у зовнішньоторговельних операціях підприємств України. Проблеми, переваги та недоліки акредитивної форми розрахунків.

Тема 7. Банківська гарантія в міжнародних розрахунках.

1. Принципи та сутність банківського гарантування.

Загальні принципи і правові засади банківського гарантування. Сутність поручництва. Механізм надання поручництва і гарантії. Типи гарантій: відзивні і безвідзивні, умовні та безумовні. Форми гарантій: прямі та контргарантії. Види гарантій:

платіжні та контрактні.

2. Учасники гарантійних операцій і взаємовідносини між ними.

Види гарантій, які часто застосовують в операціях із зарубіжними країнами. Роль банківських гарантій для забезпечення платіжних зобов'язань контрагентів за угодами. Учасники гарантійних операцій і взаємовідносини між ними.

Тема 8. Банківське фінансування зовнішньоекономічних угод.

1. Види і форми міжнародного кредиту.

Сутність міжнародного кредиту. Види і форми міжнародних кредитів. Кредитний ризик банку. Методи аналізу кредитоспроможності позичальника. Визначення ціни кредиту. Сутність фірмового кредиту. Іноземні кредитні лінії під гарантії Кабінету Міністрів України. Спільне фінансування експортних операцій Укресімбанком та МБРР. Контроль за використанням і поверненням іноземних кредитів.

2. Міжнародний факторинг та форфейтинг.

Види факторингу, визначення вартості факторингової послуги. Форфейтингові ризики та засоби запобігання їм. Вартість боргових зобов'язань за форфейтингових операцій.

3. Лізинг у фінансуванні зовнішньоекономічних угод.

Лізинг, як інструмент кредитування у сфері зовнішньоекономічних відносин. Загальні положення про укладання договорів лізингу у сфері банківської діяльності.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів;

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля. Модульний контроль проводиться у формі колоквиуму;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі заліку у терміни, передбачені графіком навчального процесу.

Підсумкова кількість балів за змістовий модуль може виставлятися як сума балів за всіма формами контролю плюс оцінка за колоквиум.

Поточний контроль передбачає наступні види:

1. Усне опитування – найбільш поширений метод контролю знань студентів. При усному контролі встановлюється безпосередній контакт між викладачем і студентом, у процесі якого викладач отримує широкі можливості для вивчення індивідуальних особливостей засвоєння студентами навчального матеріалу

2. Фронтальне опитування проводиться у формі бесіди викладача з групою. За його допомогою викладач може перевірити виконання студентами домашнього завдання, з'ясувати готовність групи до вивчення нового матеріалу, визначити сформованість основних понять, засвоєння нового навчального матеріалу, який був тільки що розібраний на занятті.

3. Індивідуальне опитування передбачає ґрунтовні, розгорнуті відповіді студентів на питання, що відноситься до досліджуваного навчального матеріалу. Питання

індивідуального опитування стимулюють студентів логічно мислити, порівнювати, аналізувати, доводити, підбирати переконливі приклади, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити обґрунтовані висновки.

4. Письмові контрольні роботи – ефективний метод перевірки й оцінки знань, умінь і навичок студентів, а також їх творчих здібностей і дають можливість в найбільш короткий термін одночасно перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма студентами групи та визначити напрямки для індивідуальної роботи з кожним. Однорідність робіт, що виконуються студентами, дозволяє пред'являти до всіх однакові вимоги і об'єктивно оцінити результати навчання.

5. Тестування – це перевірка знань, що здійснюється у формі відповідей студентів на різні питання. Тестовий контроль дає можливість при незначних витратах аудиторного часу перевірити усіх студентів. Чим більше тестових завдань, тим надійніше оцінка знань. Тести є «закритими», тобто мають варіанти відповідей; питання є стислими і абсолютно ясними; оптимальна кількість відповідей не перевищує 4–6. Кожен варіант відповіді є стислим і абсолютно ясним.

6. Колоквіум – це форма перевірки і оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Становить проміжний міні-екзамен, що проводиться з ініціативи викладача. Має на меті оцінити поточний рівень знань студентів та вміння їх застосовувати у практичній діяльності. На колоквіум виносяться усі пройдені теми і студент, як на підсумковому іспиті, отримує єдину оцінку, яка йде в залік з дисципліни.

Підсумковий контроль з дисципліни "Валютне регулювання" проводиться у формі заліку, який полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу та на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на практичних, семінарських заняттях та самостійної роботи.

Підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни (максимум 100 балів), визначається як сума (проста) балів за результати успішності студента при поточному контролі, включаючи колоквіум або підсумкову комплексну контрольну роботу.

Бали, отримані за колоквіум або підсумкову комплексну контрольну роботу, додаються до балів за поточну успішність. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. Сумарний результат у балах складає: «60 і більше балів – зараховано», «59 і менше балів – незараховано» і заноситься у залікову «Відомість обліку успішності» навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих за колоквіум, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни. У випадку отримання менше 60 балів студент обов'язково здає залік після закінчення екзаменаційної сесії у встановлений деканом факультету термін, але не пізніше двох тижнів після початку семестру. У випадку повторного отримання менше 60 балів декан факультету призначає комісію у складі трьох викладачів на чолі із завідувачем кафедри та визначає термін перескладання заліку, після чого приймається рішення відповідно до чинного законодавства: "зараховано" – студент продовжує навчання за графіком навчального процесу, а якщо "не зараховано", тоді декан факультету пропонує студенту повторне вивчення навчальної дисципліни протягом наступного навчального періоду самостійно.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекції			Практичні			Сума
			Активність на занятті	Колоквіум	Тестування	Активність на занятті	Письмова контрольна робота	Домашнє завдання	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1	Тема 1	<i>1 тиждень</i>	0,5			0,5		1	2
		<i>2 тиждень</i>	0,5		5	0,5		2	8
	Тема 2	<i>3 тиждень</i>	0,5			0,5		1	2
		<i>4 тиждень</i>	0,5	5		0,5	5	2	13
	Тема 3	<i>5 тиждень</i>	0,5			0,5		1	2
		<i>6 тиждень</i>	0,5		5	0,5		2	8
	Тема 4	<i>7 тиждень</i>	0,5			0,5		1	2
		<i>8 тиждень</i>	0,5	5		0,5	5	2	13
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2	Тема 5	<i>9 тиждень</i>	0,5		5	0,5		2	8
	Тема 6	<i>10 тиждень</i>	0,5			0,5		1	2
		<i>11 тиждень</i>	0,5	5		0,5	5	2	13
	Тема 7	<i>12 тиждень</i>	0,5			0,5		2	3
		<i>13 тиждень</i>	0,5		5	0,5		2	8
	Тема 8	<i>14 тиждень</i>	0,5			0,5		2	3
<i>15 тиждень</i>		0,5	5		0,5	5	2	13	
Сума			7,5	20	20	7,5	20	25	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	зараховано
82 – 89	B	Добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	Задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	Незадовільно	
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна література

1. Холодна Ю. Є. Валютне регулювання. Конспект лекцій для студентів спеціальності 7.050105 усіх форм навчання. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 112 с.
2. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : підруч. / С. Я. Боринець. – 2-ге вид. – К. : Знання, 2003. – 305 с.
3. Головинська В. Україна і Світова організація торгівлі: стан, проблеми, перспективи інтеграції / В. Головинська ; Українська академія держ. управління при Президентіві України ; Центр дослідження адміністративної реформи. – К. : Видавництво УАДУ, 2008. – 167 с.
4. Горшкова Н. Валютне регулювання в Україні : навч. посіб. / Н. Горшкова. – К. : Альфа-Принт, 2006. – 195 с.
5. Губарева І. О. Міжнародні розрахунки і валютні операції : конспект лекцій для студ. спец. 8.050105 усіх форм навчання / І. О. Губарева. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 128 с.
6. Завальна Ж. В. Валютне право України : навч. посіб. / Ж. В. Завальна, М. В. Старинський. – 2-ге вид. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. – 384 с.
7. Кондусова Л. Ф. Валютно-фінансові розрахунки зовнішньо-економічної діяльності / Л. Ф. Кондусова, І. І. Нескородєва. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 200 с. 14. Кондусова Л. Ф. Валютно-финансовые расчеты внешнеэкономической деятельности : конспект лекций / Л. Ф. Кондусова. – 2-е изд., стереотип. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2006. – 128 с.
8. Міжнародні розрахунки та валютні операції : навч. посіб. / О. І. Береславська, О. М. Наконечний, М. Г. Пясецька та ін. – К. : КНЕУ, 2007. – 392 с. 16.

Додаткова література

9. Банківський менеджмент : підручник / за ред. О. А. Кириченка, В. І. Міщенко. – К. : Знання, 2005. – 831 с.
10. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : Підручник / С. Я. Боринець. – К. : Знання, 2004. – 409 с.
11. Васенко В. К. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібн. / В. К. Васенко. – К. : Знання-Прес, 2004. – 215 с.
12. Віднійчук-Вірван Л. А. Міжнародні розрахунки і валютні операції : навч. посібн. для студ. вищ. закладів освіти / Л. А. Віднійчук-Вірван. – Львів : Магнолія, 2007. – 211 с.
13. Демківський А. В. Вексельна справа : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів, що навчаються за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра зі спец. "Банківська справа" / А. В. Демківський. – К. : Либідь, 2003. – 335 с.
14. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения : учеб. / под ред. Л. Н. Корасавиной. – М. : ФиС, 2000. – 606 с.
15. Платіжні системи : навч. посібн. / В. А. Ющенко, А. С. Савченко, С. Л. Цокол та ін. – К. : Либідь, 1998. – 416 с.
16. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с.
17. Руденко Л. В. Міжнародні кредитно-розрахункові і валютні операції : підручник / Л. В. Руденко. – К. : ЦУЛ, 2003. – 616 с.

Ресурси мережі Інтернет

18. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show>.
19. Офіційний сай Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.